

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11.05.2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010, ECLI:CZ:NS:2011:31.CDO.1945.2010.1

Číslo: 121/2011

Právní věta:

Neobsahuje-li rozhodčí smlouva přímé určení rozhodce ad hoc, resp. konkrétní způsob jeho určení, a odkazuje-li na „rozhodčí řád“ vydaný právnickou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, je taková rozhodčí smlouva neplatná podle § 39 obč. zák.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 11.05.2011

Spisová značka: 31 Cdo 1945/2010

Číslo rozhodnutí: 121

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Neplatnost právního úkonu, Rozhodčí doložka, Rozhodčí řízení

Předpisy: § 13 předpisu č. 216/1994Sb.

§ 39 obč. zák.

§ 7 předpisu č. 216/1994Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v Ostravě usnesením ze dne 15. 2. 2010 potvrdil usnesení O k r e s n í h o s o u d u ve Frýdku Místku ze dne 2. 2. 2009, jímž bylo zastaveno řízení o určení vlastnictví ke specifikovaným nemovitostem. Shodně se soudem prvního stupně zaujal právní názor, že v posuzované věci účastníci v rámci kupní smlouvy o převodu nemovitostí (dále jen „kupní smlouva“) uzavřeli rozhodčí doložku, jejíž písemná forma odpovídá § 3 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 216/1994 Sb.“ nebo „zákon o rozhodčím řízení“). Žalovaná při prvním úkonu, který jí náležel, uplatnila námitku, že věc má být na základě uzavřené smlouvy projednána v rozhodčím řízení. Po zjištění, že v daném případě jde o majetkový spor, o jehož předmětu by strany mohly uzavřít smír, proto soud prvního stupně podle odvolacího soudu rozhodl správně, pokud řízení ve smyslu § 106 odst. 1 o. s. ř. zastavil. Podle odvolacího soudu se v daném případě rozhodčí doložka vztahuje nejen na práva z právních vztahů přímo vznikající, ale i na otázku právní platnosti těchto právních vztahů, jakož i na práva s těmito právy souvisejícími, tedy i na práva, která žalobkyně učinila podanou žalobou předmětem sporu.

Proti usnesení odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, aniž by výslovně podřadila své dovolací námítky některému ze zákonem stanovených dovolacích důvodů (§ 241a odst. 2 a 3 o. s. ř.).

V odůvodnění dovolání žalobkyně zejména uvedla, že odvolací soud sice správně aplikoval na daný případ § 2 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb., ale nesprávně jej vyložil. S odkazem na § 7 odst. 1, větu první, zákona o rozhodčím řízení, jenž stanoví, že rozhodčí smlouva má zpravidla určit počet i osoby rozhodců anebo stanovit způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny, žalobkyně zdůraznila, že nahlédnutím do textu posuzované rozhodčí doložky lze seznat, že strany sjednaly pouze počet rozhodců (jednoho), ale neuvedly konkrétní osobu rozhodce. Kdyby byla na daný případ aplikována druhá část věty § 7 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení, pak v konfrontaci s uvedenou rozhodčí doložkou lze jednoznačně dospět k závěru, že ani tento způsob stanovení počtu i osob rozhodců určen není. Tam je totiž uvedeno, že spory mezi účastníky budou řešeny v rozhodčím řízení před jediným rozhodcem v souladu se zákonem č. 216/1994 Sb. podle Rozhodčího řádu a Poplatkového řádu vydanými Sdružením rozhodců, s. r. o. (dále též jen „sdružení rozhodců“), s tím, že tyto dokumenty jsou zveřejněny v platném znění na internetových stránkách uvedeného sdružení rozhodců. Z ničeho tedy nevyplývá, že by žalobkyně svým podpisem „stvrdila fakt, že se s těmito dokumenty seznámila.“ Podle žalobkyně je tedy tato rozhodčí doložka pro rozpor s § 2 odst. 1 a § 7 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb. neplatným právním úkonem. Kromě toho – dovolávala-li se žalobkyně neplatnosti samotné kupní smlouvy ze dne 24. 10. 2007 – dovolává se rovněž i neplatnosti ujednání o rozhodčí doložce. Nemůže jí být proto vnucováno řídit se tímto ujednáním, jestliže je považuje za neplatné, nehledě na skutečnost, že v rámci trestního řízení vedeného u téhož soudu prvního stupně pod sp. zn. 1 T 97/2008 vyšlo najevo propojení právní zástupkyně žalované strany se sdružením rozhodců v jiných podobných kauzách, což je pro nestrannost případného rozhodčího řízení nepřijatelné. Neplatnost samotné kupní smlouvy opírá žalobkyně o jednání M. T., za které byl jmenovaný odsouzen rozsudkem Okresního soudu ve Frýdku – Místku ze dne 3. 2. 2010, sp. zn. 80 T 127/2009, když pro další část skutku v souvislosti s předmětem kupní smlouvy je proti poslední jmenovanému vedeno policejním orgánem trestní stíhání. Z těchto důvodů žalobkyně navrhla, aby Nejvyšší soud napadené usnesení odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. V doplňujícím podání ze dne 3. 5. 2010 žalobkyně odkázala na rozhodnutí Nejvyššího soudu a Vrchního soudu v Praze ve věcech sp. zn. [32 Cdo 2312/2007](#) a [12 Cmo 496/2008](#) s tím, že rozhodčí doložku v části VI. 5 kupní smlouvy považuje za absolutně neplatnou. V této doložce se uvádí, že veškeré spory, které mezi stranami nastanou nebo mohou nastat, či jakékoliv jiné nároky, budou řešeny v rozhodčím řízení podle Rozhodčího řádu a Poplatkového řádu vydaného Sdružením rozhodců, s. r. o., se sídlem Příkop 8, 604 10 Brno, avšak tento subjekt ve smyslu § 13 odst. 2 zákona není stálým rozhodčím soudem, který je oprávněn takové předpisy vydávat. Žalobkyně se proto nemůže řídit rozhodčím a poplatkovým řádem vydaným či přijatým subjektem k tomu neoprávněným.

Žalovaná se k dovolání žalobkyně písemně nevyjádřila.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Z obsahu dovolání (§ 41 odst. 2 o. s. ř.) je zřejmé, že žalobkyně uplatňuje dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. tím, že zpochybňuje právní názor odvolacího soudu při řešení otázky neplatnosti rozhodčí doložky, kterou coby prodávající uzavřela s žalovanou v rámci kupní smlouvy.

Tříčlenný senát č. 30 Nejvyššího soudu, který měl podle rozvrhu práce toto dovolání projednat a rozhodnout o něm, dospěl k odlišnému právnímu názoru, než který byl vyjádřen v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. 1. 2009, sp. zn. [32 Cdo 2312/2007](#) (in www.nsoud.cz). V tomto rozhodnutí dovolací soud mimo jiné zaujal právní názor, že „Jestliže byl v daném případě podle

odvolacího soudu platně sjednán obsah rozhodčí smlouvy odkazem na v ní uvedená pravidla (Jednací řád pro rozhodčí řízení Společnosti pro rozhodčí řízení, a. s.), pak se toto ujednání jeví přinejmenším jako neurčité, když jde o pravidla vytvořená pro rozhodčí řízení ad hoc, která nebyla součástí rozhodčí smlouvy, a která na rozdíl od statutů stálých rozhodčích soudů (§ 13 odst. 2 ZRR) nebyla uveřejněna v Obchodním věstníku.“ Citovanému rozhodnutí však předcházelo jiné rozhodnutí Nejvyššího soudu – konkrétně usnesení ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. [32 Cdo 2282/2008](#), v němž Nejvyšší soud zaujal zcela odlišný právní názor: „Strany smlouvy si mohou platně dohodnout, že spory vzniklé z jejich smlouvy budou rozhodovány vybraným rozhodcem žalující stranou ze seznamu rozhodců vedeného soukromým subjektem, jenž není stálým rozhodčím soudem zřízeným ve smyslu § 13 zákona o rozhodčím řízení a že rozhodčí řízení bude probíhat podle pravidel vydaných takovým soukromým subjektem.“

Protože přes zmíněné odlišnosti v posuzování shora uvedené otázky nebylo dosud v souladu s § 20 odst. 1, věty první, zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, postoupeno její řešení velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia, učinil tak v označené věci senát č. 30.

V posuzované věci dovolání žalobkyně směřuje proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně o zastavení řízení. Dovolání je tedy ve smyslu § 239 odst. 2 písm. a) o. s. ř. přípustné. Po zjištění, že byl uplatněn dovolací důvod upravený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. a že jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1, § 241 odst. 1 o. s. ř.), Nejvyšší soud napadené rozhodnutí přezkoumal a dospěl závěru, že je nelze považovat za správné.

Uplatněný dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. dopadá na případy, kdy dovoláním napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Jde o omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav. O takový případ jde tehdy, pokud soud buď použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo jestliže sice aplikoval správný právní předpis, avšak nesprávně jej vyložil. Nesprávné právní posouzení věci může být způsobitelným dovolacím důvodem jen tehdy, bylo-li rozhodující pro výrok rozhodnutí odvolacího soudu.

Zákon o rozhodčím řízení upravuje rozhodování majetkových sporů nezávislými a nestrannými rozhodci a výkon rozhodčích nálezů (§ 1 odst. 1). Podle jeho § 2 odst. 1 se mohou strany dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva). Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír (§ 2 odst. 2 citovaného zákona). Rozhodcem může být občan České republiky, který je zletilý a způsobilý k právním úkonům, pokud zvláštní předpis nestanoví jinak. Cizinec může být rozhodcem, je-li podle práva svého státu způsobilý k právním úkonům; postačí však, je-li způsobilý k právním úkonům podle práva České republiky (§ 4 odst. 1 a 2 uváděného zákona). Ustanovení § 7 odst. 1 ZRR stanoví, že rozhodčí smlouva má zpravidla určit počet i osoby rozhodců anebo stanovit způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny. Konečný počet rozhodců musí být vždy lichý. Podle druhého odstavce téhož zákonného ustanovení nemá-li rozhodčí smlouva ustanovení podle odstavce 1, jmenuje každá ze stran jednoho rozhodce a tito rozhodci volí předsedajícího rozhodce.

Podle ustanovení § 13 zákona o rozhodčím řízení stálé rozhodčí soudy mohou být zřízeny pouze na základě zákona (odst. 1). Stálé rozhodčí soudy mohou vydávat své statuty a řády, které musí být uveřejněny v Obchodním věstníku; tyto statuty a řády mohou určit způsob jmenování rozhodců, jejich počet, a mohou výběr rozhodců vázat na seznam vedený u stálého rozhodčího soudu. Statuty a řády mohou též určit způsob řízení a rozhodování i jiné otázky související s činností stálého rozhodčího soudu a rozhodců včetně pravidel o nákladech řízení a odměňování rozhodců (odst. 2). Jestliže se

strany dohodly na příslušnosti konkrétního stálého rozhodčího soudu a neujednaly v rozhodčí smlouvě jinak, platí, že se podrobily předpisům uvedeným v odstavci 2, platným v době zahájení řízení před stálým rozhodčím soudem (odst. 3).

K řešení právní otázky předložené dovolacímu soudu k posouzení se upínají dva rozdílné právní názory, které našly odraz v rozhodovací praxi dovolacího soudu. Právnímu názoru obsaženému v rozsudku Nejvyššího soudu, sp. zn. [32 Cdo 2312/2007](#), přisvědčuje právní názor, jež zaujal Vrchní soud v Praze ve svém usnesení ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. [12 Cmo 496/2008](#), uveřejněném pod č. 45/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek s následující právní větou: „Pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, anebo konkrétní způsob jeho určení, ale jen stanoví, že rozhodce bude určen jednou smluvní stranou ze seznamu rozhodců vedeného právníkem osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným ve smyslu § 13 zákona č. 216/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a že rozhodčí řízení bude probíhat podle pravidel vydaných touto právníkem osobou, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná pro obcházení zákona.“

Opačný právní názor je obsažen v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. [32 Odo 2282/2008](#).

Z ustanovení § 2 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení vyplývá, že v rozhodčí smlouvě (popř. doložce hlavní smlouvy) se účastníci musí dohodnout buďto na „ad hoc“ rozhodci (rozhodcích) nebo na stálém rozhodčím soudu, který je zřízen na základě zákona. Jedná-li se o ad hoc rozhodce, jímž musí být vždy fyzická osoba (§ 4 zákona o rozhodčím řízení), může být tento rozhodce či rozhodci (je-li jich více) uveden (uvedeni), případně může rozhodčí smlouva (doložka) podle § 7 odst. 1 citovaného zákona stanovit způsob, jak mají být osoby rozhodců a jejich počet určeny. Z ustanovení § 19 ZŘR vyplývá, že se strany mohou dohodnout na způsobu vedení řízení a pokud taková dohoda není uzavřena, pak rozhodci postupují způsobem, který si sami zvolí (jednání je ústní, pokud si strany nedohodnou jinak). Na rozdíl od ad hoc ustanovených rozhodců mohou stálé rozhodčí soudy vydávat svá vlastní pravidla (statuty a řády), která mohou určit jak jmenování a počet rozhodců (rozhodci mohou být vybíráni ze seznamu), tak i způsob vedení řízení a též náklady rozhodčího řízení. Uvedená pravidla musí být publikována v Obchodním věstníku. Rozhodováno je pak podle zmíněných pravidel stálého rozhodčího soudu, platných v době zahájení rozhodčího řízení, přičemž nedohodnou-li se účastníci jinak, postupuje stálý rozhodčí soud podle těchto pravidel.

Jak vyplývá z obsahu spisu, účastníci si v čl. VI. bodu 5. kupní smlouvy dohodli, že „veškeré spory, které mezi nimi nastanou nebo mohou nastat, či jakékoliv jiné nároky, budou řešeny v rozhodčím řízení před jediným rozhodcem, v souladu se zákonem č. 216/1994 Sb. podle Rozhodčího řádu a Poplatkového řádu vydanými Sdružením rozhodců, s. r. o., sídlem Příkop 8 (budova IBC), 604 10 Brno“, s tím, že tyto dokumenty jsou zveřejněny v platném znění na internetových stránkách Sdružení rozhodců“. Bylo proto nezbytné uvážit, zda takto mělo být rozhodování případného sporu mezi účastníky svěřeno ad hoc rozhodci (rozhodcům) ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení, přičemž soudy obou stupňů (ač tuto problematiku podrobněji nerozebíraly) na tuto otázku fakticky odpověděly pozitivně.

Při úvaze, zda si takto účastníci dohodli pro řešení jejich případných budoucích sporů (za situace, kdy sdružení rozhodců nemělo a nemá charakter stálého rozhodčího soudu, který může být podle § 13 odst. zákona o rozhodčím řízení zřízen pouze na základě zákona), že je bude rozhodovat ad hoc rozhodce, nelze pominout, že výběr příslušného rozhodce byl podřazen režimu Rozhodčího řádu vydaného sdružením rozhodců. Tato obchodní společnost však podle zákona nebyla (a není) oprávněna vydávat statuty a řády (obdobně jako stálé rozhodčí soudy, jejichž statuty a řády jsou obligatorně uveřejňovány v Obchodním věstníku - § 13 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení), které by mimo jiné především upravovaly způsob vedení rozhodčího řízení, resp. případně vymezovaly způsob jmenování rozhodců, apod. Jak vyplývá z výpisu z obchodního rejstříku předmětem podnikání

obchodní společnosti Sdružení rozhodců, s. r. o., byla v rozhodné době poradenská činnost pro rozhodce v rozhodčím řízení, činnost organizačních a ekonomických poradců, týkajících se služeb pro rozhodce a rozhodčí řízení, obstaravatelská činnost pro rozhodce a rozhodčí řízení. Je třeba zdůraznit, že pokud subjekt, který není stálým rozhodčím soudem, zřízeným na základě zvláštního zákona, vykonává takové činnosti, které spadají podle zákona o rozhodčím řízení výlučně do působnosti stálých rozhodčích soudů, jde o zcela zřejmý a logicky odvoditelný úmysl odporující zákonu. Jde o zjevné nastavení podmínek vzbuzujících důvodné pochybnosti o perspektivě nezávislého a nestranného řešení sporů. Přitom nelze mít ani za to, že by se účastníci byli případně dohodli na tom, že by jejich případný spor řešil ad hoc rozhodce, neboť žádný takový rozhodce nebyl v rozhodčí smlouvě uveden, resp. nebyl jasným a zákonu odpovídajícím způsobem stanoven způsob, jak by příslušný rozhodce měl být určen, když zmiňovaný odkaz (a nadto odkaz jen zcela obecný) na Rozhodčí řád obchodní společnosti Sdružení rozhodců, s. r. o., nelze jako eventuální způsob určení ad hoc rozhodce ze shora uvedených důvodů akceptovat. Jinak řečeno, jestliže rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, resp. konkrétní způsob jeho určení, ale v této souvislosti pouze odkazuje na „rozhodčí řád“ vydaný právníkem osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná podle § 39 obč. zák. pro rozpor se zákonem (a nikoliv pro neurčení rozhodce nebo způsobu, jak má být určen). Tuto skutečnost však soudy obou stupňů zcela pominuly.

Pro úplnost je třeba poukázat na skutečnost, že Ústavní soud České republiky ve svých usneseních opakovaně zaujal právní názor, že rozhodovací činnost rozhodčího soudu, resp. rozhodce, je založená na smlouvě, která deleguje vůli stran, a její výsledek je kvalifikovanou formou závazku. Rozhodce (rozhodčí soud) nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno stanoví, vyjasňuje, tedy narovná) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc není delegována svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud (srov. např. usnesení Ústavního soudu sp. zn. [I. ÚS 339/02](#), sp. zn. [IV. ÚS 511/03](#), sp. zn. [III. ÚS 166/05](#) či sp. zn. [III. ÚS 145/03](#), in [www.nalus.usoud.cz](#)). Nejvyšší soud se však ve své sjednocovací rozhodovací činnosti staví na názor, dle něž není možno pomocí zásady smluvní autonomie negovat v těchto případech zákonu odporující ujednání rozhodčí doložky, u níž lze dovozovat v zásadě zřetelnou snahu poškodit „slabšího“ účastníka závazkového vztahu. Demokratický a právní stát totiž nemůže rezignovat na ochranu práv a oprávněných zájmů, které by mohly být ohroženy v řízení alternativním k soudnímu.

Z vyloženého je tedy zřejmé, že dovoláním napadené usnesení odvolacího soudu není správné (§ 243b odst. 2 o. s. ř.). Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu se tak odchyluje od právního názoru vysloveného v usnesení téhož soudu ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. [32 Cdo 2282/2008](#), podle něhož „strany smlouvy si mohou platně dohodnout, že spory vzniklé z jejich smlouvy budou rozhodovány vybraným rozhodcem žalující stranou ze seznamu rozhodců vedeného soukromým subjektem, jenž není stálým rozhodčím soudem zřízeným ve smyslu § 13 zákona č. 216/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a že rozhodčí řízení bude probíhat podle pravidel vydaných takovým soukromým subjektem“, neboť – jak již bylo vyloženo – tento názor nesdílí.

Z uvedeného důvodu Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) usnesení Krajského soudu v Ostravě, stejně jako jemu předcházející usnesení Okresního soudu ve Frýdku – Místku, s přihlédnutím k ustanovení § 243b odst. 2 a 3 o. s. ř. zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.